

od njih postaje značajno, bez obzira na to, da li je to pjesnik svijesno tako htio ili nije. Ako interpret doista vrši metodičku stilsku analizu, onda on ne će moći unositi u djelo nešto, čega u njemu nema — ne će moći iskriviti smisao djela. A oni pisci, koje je moda ili posebna konstelacija dana izdigla na površinu, pokazat će se pred takvom analizom u čitavom svom siromaštvu i svoj svojoj golotinji. Metodička stilska analiza najmanje podliježe opasnosti, da literarno ocjenjivanje vrši po vanliterarnim kriterijima. Ali nije laka.

OKO NAŠE ORTOEPIJE

Stjepan Ivšić

6. Dodatak članku o akcentu glagola *ni -ovati* (v. Jezik I, 132-5).

U navedenom sam članku (na str. 134.) rekao, da akcentu imenice *pijānac* ne odgovara akcenat glagola *pijāncevati*, kako ga Vuk bilježi, nego *pijančevati*, kako mnogi govore i kako ga nalazimo u Benešićevu Rječniku. Što sam tu rekao, to ću upotpuniti ovdje.

Akcentat *pijāncevati* stoji prema akcentu *pijanac - pijānca*, kako bi bilo pravilno prema pridjevu *pijan, pijana, pijano*. Govore li i danas tako gdjegd štokavci, ne znam, ali akcenat *pijanac* izlazi iz današnje kajkavske i čakavske akcentuacije.

Naši kajkavci govore *pijānec* (po zakonu njihove akcentuacije mjesto *pijānec - pijānca*), a jednako i Slovenci *pijānec - pijānca* i prema tome *pijāncevati* (v. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar).¹

Sjeverni čakavci govore *pijānac - pijānca* (na pr. u Bakru) ili *pijānca*, već prema tome, razlikuju li u svojem govoru dva stara duga akcenta, a južni čakavci *pijānac - pijānca* (u nekim govorima, na pr. na Hvaru, *pijānac - pijāncea*).² Čakavski akcenat *pijānac* (gen. *pijāncea*) zabilježio je i Nemanić u svojim akcenatskim studijama (v. Čak. kroat. Studien I, 53), ali njegova potvrda te riječi nije slučajno ušla u ARj., premda se njegove studije spominju među upotrebljenim knjigama za taj rječnik. Tako se iz ARj. ne vidi, da za naš jezik, ako i ne za književni, treba uzimati i akcenat *pijanac* pored običnoga Vukova *pijānac*.

7. *slōvenački* ili *slovēnački*?

U ovom je časopisu bilo već govora o upotrebi pridjeva *slovenački* za ono, što pripada *Slovincima* i što sami Slovenci nazivaju *slovenski* (v. Jezik I,

¹ Kajkavski akcenat *pijanec* (sa silaznim na *a*) posvjedočava i V. Rožić za prigorski govor kod Jastrebarskog (v. Kajkavački dijalekat u Prigorju 1894, 46).

² Posvjedočava mi ga i Brušanin prof. Hraste.

28). Sasvim je jasno, da je onima, koji pridjev *slovenski* upotrebljavaju mjesto pridjeva *slavenski*, potreban za razliku drugi pridjev *slovenački*. Zato i nazivamo u našem ekavskom književnom jeziku nazive *Sloveni* i *slovenski*, pored *Slovensi* i *slovenački*, a u jekavskom *Slaveni* i *slavenski*, pored *Slovensi* i *slovenski*. Nekadašnja Komisija Ministarstva prosvjete za izjednačivanje naše srednjoškolske terminologije i nomenklature³ ostavila je u svojoj prvoj knjizi „Gramatička terminologija“ (Beograd, 1932) za jekavski govor naziv *slovenski* i za ekavski *slovenački* za ono, što pripada *Slovenima*, a za *slavenski* odredila naziv *slovjenski* za jekavski prema ekavskom *slovenski* za ono, što pripada *Slovenima* ili *Slovenima* mjesto *Slavenima*. Nazivi *Slojzeni* i *slojzenski* ostali su kratko vrijeme uglavnom samo u srednjoškolskoj upotrebi.

U ovom članku ne želim braniti pojedine spomenute termine, nego ću se obazreti samo na akcenat pridjeva *slovenački*. U svima svescima srednjoškolske terminologije, koliko ih je priredila spomenuta Komisija, termini su obilježeni akcentom, pa tako se i u I. knjizi akcentuje *slòvenački*. Akcentuaciju smo izvršili prof. Belić i ja. Urednički posao oko „Gramatičke terminologije“ bio je meni povjeren, i ja sam u nju unio akcenat *slòvenački*, jer sam tako slušao od onih, koji taj pridjev upotrebljavaju; našao sam ga i u Ristić-Kangrginu Rečniku (1928). Akcenat *slòvenački* ima i Belić u svom posljednjem Pravopisu srpskohrvatskog književnog jezika (Beograd, 1950).

Ipak želim reći, da taj akcenat ne odgovara onome, kakav bismo inače očekivali prema akcentu osnovne riječi *Slověnci - Slòvèncā*. Prema akcentu *Slověnci* trebalo bi da se akcentuje *slověnački*, kao što imamo *srěmački* prema *Srémci (Srijěmci)*, *njěmački* prema *Nijěmci*, *světački* prema *svěci*, *sljěpački* prema *sljěpci* i dr. U mojem se slavonskom zavičaju nalaze sela *Dólci - Dòlācā* (na pr. *iz Dòlācā*), *Zděnci - Zděncā* (na pr. *iz Zdenācā*), *Ferićānci - Feriçāncā*, i od njih se pridjevi govore samo s akcentom *dòlački*, *zděnački* i *feriçānački*. U svojem sam zavičaju slušao i nazive sela *Mi(h)òljac* (na Dravi) i *Bizòvac* s pridjevima *mi(h)òljački* i *bizòvački*. Iz tih primjera vidimo, da se dug vokal, bilo kojeg postanja, s akcentom ' ispred pridjevnog završetka *-ački* pokraćuje mijenjajući akcenat ' u `.⁴ Pridjevi kao *bizòvački*, *mihòljački* i osobito *feriçānački* prema *Ferićānci* opravdavaju i akcenat *slověnački* prema *Slověnci*. Akcenat *slověnački* izlazi i iz akcenta pridjeva *udòvački* prema *udòvci - ùdovācā (ùdòvācā)*, *dobrovòljački* prema *dobrovòljci* i dr. Što ipak mjesto *slověnački* neki govore *slòvenački*, to je donijela analogija, i to dvojaka: prema akcentu *slòvènski* i *Slòvènija* i prema gen. pl. *Slòvèncā*. Ovaj posljednji akcenat mogao je djelovati na širenje akcenta *slòvenački* i zato, što se gen. pl. *lòvèncā* slušao često u nazivu države „Kraljevina Srba, Hrvata i *Slòvèncā*“.

³ O radu te Komisije rečeno je već nešto u Jeziku II, 40.

⁴ Prema takvom pokraćivanju pridjev je i *tvòrački* (a ne *tvórački*) prema *tvórac*.

Genitiv *Slòvenācā* izgovarali su mnogi s akcentom *Slòvenācā* kao na pr. *třgovācā* prema nom. *třgòvci*, a mnogi i *Slovènaca* kao *trgòvaca* (bez dužina iza akcenta). Kako prema gen. *třgovācā* imamo pridjev *třgovāčki*, tako je prema dijalekatskom izgovoru *třgovaca* (*trgòvaca*) i *třgovāčki* (*trgòvāčki*) nastalo i *slòvenāčki* (*slovènāčki*) prema *Slòvenaca* (*Slovènaca*).

Tko, dakle, hoće da upotrebljava pridjev *slovenāčki* (načinjen kao *srèmački* prema *Srèmci* ili *Srijèmci*, *hercegovački* prema *Hercegovci* i dr.) s pravilnim akcentom, mislim, da treba da ga izgovara *slovenāčki*.

O ŽENSKIM PREZIMENIMA

Mate Hraste

O pisanju i izgovaranju ženskih prezimena više se puta pisalo u stručnim časopisima kod Hrvata i Srba. Na to se pitanje osvrće naš najpoznatiji filolog i lingvist u domovini dr. Tomo Maretić u »Jezičnom savjetniku« (Zagreb, 1924) na str. 197.—198. On se žestoko obara na one, koji ta prezimena ne sklanjaju, ovim riječima: »Sasma je nehrvatski i nesrpski, što mnogi pisci novijega vremena ne sklanjaju prezimena, kad služe za žene, te pišu na pr. Milica Nikolić, za Danicu Petrović, sa Zorom Vidović i t. d. Tko ima pravoga jezičnog osjećanja, on će pisati i govoriti za žensko, ako je udato ili udovica: Milica Nikolićka, za Danicu Petrovičku, sa Zorom Vidovićkom, — ako je djevojka: Milica Nikolićeva, za Danicu Petrovićevu, sa Zorom Vidovićevom; u drugom slučaju dobro je također: Milica Nikolića, za Danicu Petrovića, sa Zorom Vidovića i t. d.¹ Nesklanjanje prezimena, kad služe za žene držim zacijelo da je plod ugledanja u njemački, a možda i u francuski jezik; ali ako Nijemci i Francuzi imaju samo jedno nepromjenito Petrović prema našem Petrović, Petrovićka, Petrovićeva i što oni prezime Petrović ne mogu sklanjati, zar nije naprosto smiješno, što ih mi u tome hoćemo da nasljeđujemo i silu nanosimo našem jeziku? Lako je dokazati, kako se pomenuto nesklanjanje samo sobom obara; recimo da je dobro: tako mi reče gospođa Petrović ili vidio sam gospođu Petrović, ona sve vjeruje Danici Petrović; ali ima li koga, tko će se usuditi prezime Petrović ne sklanjati, kad uza nj nema riječi gospođa ili imena, kao što je Danica? Može li se u tom

¹ Za ovo drugo evo nekoliko primjera iz III, knjige Srpskih narodnih pjesama Vukovih (1846): oј devojko Glumčeva Fatijo! (str. 100.), izmamuo Glumčevu Fatiju, 101, pošetala Hajka Atlagića, 103, a da vodi Maru Đurkovića, 478. Tako je i u Kačićevoj »Korabljici« (1760) na str. 460. i 461: imade za ženu Anicu Zvijezdića; oženi se Ružicom Kostanića; doveđe za ženu Gojsavu Kovačića.